

Тема:

Главни части в простото изречение

► Раздел IV:

► Думите като части на
изречението

► По учебно помагало по Български език за подпомагане
обучението, организирано в чужбина за 5.клас, издаделство
„Просвета“ в екип на Весела Михайлова

► Изработил: Валентина Стефанова

* В презентацията са използвани текстове от помагалото за 5.клас и картинки от интернет.

В този урок ще научите:

- Кои са главните части в простото изречение
- По какви начини могат да се изразяват подлогът и сказуемото в простото изречение
- Как да членуваме правилно подлога

Хайде да си припомним...

Частите на речта	Частите на изречението
глагол	сказуемо
съществително име *	Подлог *
прилагателно име *	
Местоимение (лично местоимение*)	
числително име *	
Причастие *	
предлог	

Когато с думите от различни части на речта съставяме изречения, за да общуваме, думите стават **части на изречението**.

Какви видове изречения по състав познаваме?

ПРОСТИ

Просто изречение-
изречение, в което
има **едно сказуемо**.
В простото
изречение може да
има повече от един
подлог.

СЛОЖНИ

Сложно изречение-
изречение, в което
има **повече от едно
сказуемо**. В сложното
изречение може да
има повече от един
подлог.

Главни части в простото изречение са сказуемото и подлогът. Те образуват ядрото на изречението и носят най-важната информация. Останалите думи в изречението се включват или като поясняват подлога, или като поясняват сказуемото. Поясненията на главните части се наричат **второстепенни части**.

Сказуемото се изразява с глагол в
някоя от неговите форми:

Сега Мария чете.

Мария не четеше.

Мария четяла.

Мария няма да чете.

*Нека се упражним! Подчертайте с две успоредни черти
сказуемите в текста:*

Настъпи пролетта. Разлистиха се клонките.
Разцъфнаха зюмбюлите и лалетата. Нарцисите
огряха полянките. Запахна сладкопойни чучулиги.
Зашумяха ручейчетата. Пробуди се земята.

Подлогът може да се изрази със съществително име, но и с други части на речта- имена:

- Съществително име : Сега **Димитър** чете.
- Лично местоимение: **Той** играе.
- Прилагателно име: **Малкият** заспа.
- Числително име: **Двамата** замълчаха.
- Причастие: **Заспалият** се събуди.

Открийте колко подлога има в следното изречение и ги подчертайте:

Старият, младият и мъдрият се огледха.

Подлогът и сказуемото са свързани граматически.

Ученикът (ед.ч.)

Учениците (мн.ч)

Той (3 л.ед.ч.)

Старецът (м.р. ед.ч)

влезе (ед.ч.).

влязоха (мн.ч.).

влезе (3 л.ед.ч.).

дошъл (м.р.ед.ч.)

Думата е **подлог**, ако:

-може да се замени с
той, тя, то, те:

Иван (той) се обади на
Мария.

Градът (той) се оглеждаше
в реката.

Песента (тя) се изпълнява
от солистката.

-при промяната ѝ по число се налага
да се промени и числото на глагола
сказуемо:

Той купи подарък. *Те купиха* подарък.

Момчето дойде. *Момчетата дойдоха.*

Формите на личното местоимение *аз, ти, той (тя, то), ние, вие, те* винаги са подлог.

ВАЖНО!

Когато определяме коя дума каква част на изречението е, правим **синтактичен анализ**.
При синтактичен анализ най-напред откриваме сказуемото. Подчертаваме го така:

След сказуемото откриваме подлога.
Подчертаваме го така:

ВАЖНО!

Когато подлогът е изразен с членувана дума в м.р.ед.ч., пишем **пълен член**.
Ще сте сигурни, че не грешите, ако може да я заместите с **той**:
Дъждът спря.

↓
Той

Утихна дъждът.

↓
той

Когато в изречението има две съществителни от м.р.ед.ч., които са свързани с глагола **съм**, и двете се членуват с **пълен член**:
Мъжът е победителят.

↓
Той

Мъжът е победителът.

↓
той

ЛЮБОПИТНО

Науката, която изучава частите на изречението се нарича **синтаксис** (от гръцки- ред, подреждане).

ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ОТЛИЧНИЦИ

Може да има изречения, в които глаголът казуемо е изпуснат, но се подразбира от контекста:

(Искам, дайте ми) Един сандвич с шунка.

Често подлогът се изпуска, защото се подразбира от формата за лице и число на глагола казуемо:

(Аз) Ще дойда веднага.

(Ти) Ще дойдеш ли?

ДА УПРАЖНИМ НАУЧЕНОТО!

Упражнение 1:

С каква част на речта е изразен подлогът в отделните изречения?

Първият спечели златен медал.

Съществително име

Самолетът закъсня с цял час.

Местоимение

Умният привлече вниманието.

Числително име

Ние бързо се справихме с това.

Прилагателно име

Упражнение 2:

Попълнете празните места, като поставите подходящи думи и изрази - подлози.

Щом дъхна в шепите си, за да си стопли пръстите,
захвана да се топи. пристигна. Забучаха в долищата.
 раздраха небето. Плиснаха . За два-три дни
 преля бреговете си.

пороите

Баба Марта

Пролетта

снегът

дъждове

реката

Светкавици

Упражнение 3:

Свържете съществителните имена подлози с подходящи глаголи сказуеми, така че да се получат смислени изречения.

Детето

боядиса.

Земята

се състезават.

Учител

се върти.

Майсторът

преподава.

Лекоатлетите

подскача.

ДОМАШНА РАБОТА

Припомнете си изученото с помощта на урока в Уча се!
Прочетете преразказа на петокласника и поправете грешките при членуване, които е допуснал. Препишете в тетрадките или направо в платформата и предайте за проверка и оценяване до 30.03.2023 г.

*Вятъра е силен. Целия град е застлан с окапали-
те листа. Дъжда вали като из ведро. Урагана
връхлита старите къщи. Те се притискат една
в друга и като че ли търсят закрила. От про-
зорците на домовете, ресторантите и хотели-
те се разливаше блясъка на мека светлина.
Под дъжда вървят приведени три деца. Те
подминават кметството и сладкарницата.
Приятелите дори не поглеждат към витрина-
та с тортите. Вихъра ги гони нагоре по хълма.
Светкавица разцепва мрака. За миг стария
манастир се появява пред погледите на децата.
В него се намира градската библиотека. Точно
там отиват те.*

В този урок са използвани:

Учебно помагало по български език за обучението в чужбина- 5.клас, Издателство „Просвета“ и е-сайт на „Просвета“

<https://bg.e-prosveta.bg/my-profile/my-books/319/886/ebook?page=93>

Адаптирани упражнения и видео материали от следните линкове:

<https://bg.e-prosveta.bg/my-profile/my-books/319/886/presentations/1739?page=92>

Видеоуроци от Уча се! <https://ucha.se/watch/807/Glavni-chasti-v-prostoto-izrechenie/urok/7539>

и кратките уроци в You Tube на Академикo:

https://www.youtube.com/watch?v=7_YYdajxpFs&t=25s

<https://www.youtube.com/watch?v=bmEHcsh3sWo>

БЛАГОДАРЯ ЗА
ВНИМАНИЕТО!